

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum aliquis intellectus creatus possit Deum videre per essentiam. art. 1.
disp. 1.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

Ad tertium. Motus omnis Angeli secundum locum, si ab ipso motu efficitur, naturalis est, versus quamcumque partem fiat.

Ad tertium negandum est etiam antecedens. Ut enim explicatum est, substantia Angeli ad existentiam in quocumque loco, atque ad motum ad quemcumque locum inclinatur, ut potentia passiva est, secundario tamen. Omnis autem motus Angeli, qui fit à propria virtute motrice est naturalis in quamcumque partem fiat, ut de motu animali, quò talis est, explicauimus cum Aristotele 8. Physicor. cap. 4. Si verò fiat ab externo principio, ut ab altero Angelo impellente, tunc si Angelus, qui ita mouetur, resistat, erit violentus: si verò neque resistat, neque ad illum quicquam agat, erit præter naturam.

Ad primam confirmationem.

His ita constitutis ad primam confirmationem Scoti, neganda in primis est maior: neque enim datur potentia neutra, neque violenta, ut ex dictis patet. Præterea ad actus supernaturaliter datur potentia obedientialis, quam tamen Scotus non connumerat. Deinde ad minorem dicendum est, potentiam ad beatitudinem esse obedientialem: beatitudinem verò esse illi maximè consentaneam, eò quod eminenter continet actus, ad quos eadem potentia, non ut obedientialis, sed ut naturalis, inclinatur, ut explicatum est. Vnde ad illam, dum adest, afficitur, non velut ad id, ad quod suapte natura inclinatur, sed ut per eam tanquam per eminentiorem quãdam perfectione longè melius satiata, quam satiatur tota latitudine actuum, ad quos naturaliter inclinatur.

Ad secundam confirmationem.

Ad secundam dicendum est, idè Augustinum dixisse, posse habere fidem, & posse habere caritatem esse naturam hominum, quòd homo suapte natura capax sit fidei & caritatis: non verò, quòd habeat appetitum qui ad hæc inclinatur, & maximè ad fidem in particulari, quæ cognitio est obscura & imperfecta. Atque eodè modo, posse habere beatitudinem supernaturalem: naturæ est hominum, quatenus ex sua natura sunt capaces illius: non verò quòd ad illam habeant propensionem naturalem.

Ad quartam.

Ad quartam neganda est minor: dicit enim solam capacitatem sine inclinatione ad videndum Deum, cum inclinatione tamen ad verum, & ad bonum in commune. Neque vniuersim verum est, simile appetere sibi simile: neque enim vna materia appetit aliam, neque vnũ candidum aliud candidum, aut imago Cæsaris ipsum Cæsarem.

Ad quintam. Appetitus pro propensione ad vltimum finem in particulari, minus necessarius, in rebus arbitrio præditis, quam in aliis.

Ad quintam neganda est maior, si intelligatur, quòd vnaquæque res feratur in aliquem vnũ finem naturalem per inclinationem, quæ primò ad eum sit: id enim in responsione ad secundum ostensum est esse falsum. Quo loco animaduertitur, in substantiis intellectu ac libero arbitrio præditis minus necessariam fuisse determinationem per appetitum ad suos fines in particulari, quam in cæteris rebus. Cùm enim iudicio polleant, inuestigare possunt inter omnia bona, ad quæ inclinatur, quæque suis viribus comparare valent, quòd sit supremum, ac proinde inuenire possunt suum vltimum finem naturalem: & cùm polleant libero arbitrio, mouere se ipsas possunt per facultatem liberi arbitrij ad illius affectionem, reiiciendo ea quæ id possunt impedire, quòd tamen aliis rebus ratione & iudicio minimè præditis denegatum est.

Quare fat fuit conferre illis appetitum ad verum & bonum in commune, ut cognoscere & acquirere possent suum finem naturalem. Comparatione verò finis supernaturalis, fat fuit etiam conferre illis eundem appetitum ad verum & bonum in commune, & supplere per lumen fidei id, quòd deerat, facultati intellectus ad inuestigandum tantum bonum: per gratiam verò ad cætera dona supplere, ad quo carebat, opus tamen habebat facultatem

tas voluntatis ad illud promerendum ac assequendum, ut re ipsa factum esse certum est.

Ad confirmationem dicendum, hunc esse sensum verborum Augustini. *Fecisti nos Domine ad te, id est, capaces tui, atque ut te ipsum nobis donares: & inquietum est cor nostrum donec requiescat in te: quoniam appetitus naturalis ad verum, & ad bonum, quo tui capaces sumus, & per quem, ut per potentiam tui capacem, te ipsum nobis donare potes, nunquam plenè satiabitur, donec in te requiescat, in quo vnità est tota latitudo veri ac boni quòd naturaliter desiderare potest.*

Ad confirmationem.

Dubium est hoc loco, quid de hac re sentiat D. Thomas. Sotus putat eum existimasse dari appetitum pro inclinatione sine actu elicitò ad beatitudinem in particulari, quòd colligit ex hoc loco. Sed certè hic non loquitur de desiderio pro propensione sine actu elicitò, sed pro actu elicitò voluntatis: loquitur enim de eo desiderio cognoscendi causam, quòd sequitur cognitionem effectus, cuius est causa: desiderium verò, pro propensione sine actu elicitò, est ante omnem cognitionem. Idem colligit ex prologo D. Thomæ super primum Sententiarum, vbi ait: *Primum quodque suauiter est desiderium, quando collocatur in suo fine, quem naturaliter desiderat: hoc verò collocatum est nobis per Christum, qui nos in gloriam paternam hereditatis induxit.* Sed dici potest, solum inuenerit eo loco in nobis esse desiderium naturale beatitudinis pro actu elicitò voluntatis, in eo sensu in quo hoc loco dixit, esse in nobis naturale desiderium videndi Deum. Caietanus verò & Ferrariensis censent, D. Thomam existimasse non dari appetitum pro inclinatione sine actu elicitò ad beatitudinem in particulari, variisque loca Diui Thomæ in vtramque partem possent citari, sed de his satis.

Idem colligit ex prologo D. Thomæ super primum Sententiarum, vbi ait: *Primum quodque suauiter est desiderium, quando collocatur in suo fine, quem naturaliter desiderat: hoc verò collocatum est nobis per Christum, qui nos in gloriam paternam hereditatis induxit.* Sed dici potest, solum inuenerit eo loco in nobis esse desiderium naturale beatitudinis pro actu elicitò voluntatis, in eo sensu in quo hoc loco dixit, esse in nobis naturale desiderium videndi Deum. Caietanus verò & Ferrariensis censent, D. Thomam existimasse non dari appetitum pro inclinatione sine actu elicitò ad beatitudinem in particulari, variisque loca Diui Thomæ in vtramque partem possent citari, sed de his satis.

ARTICVLVS II.

Vtrum essentia Diuina ab intellectu creato per aliquam similitudinem videatur.

DISPUTATIO I.

RO explicatione huius articuli præmittendum est, beatos non videre diuinam essentiam per visionem increatam, qua Deus seipsum videt, ut voluerunt Ioannes à Ripa, & quidam alij, sed per visionem creatam in ipsis de nouo productam, ut ostendimus 1.2. q. 3. artic. 1.

Beati non in creatura, sed in creatura visione Deum vident.

Præmittendum est deinde, ut latius diximus ad finem 3. libri de Anima q. 3. quemadmodum calefacere non est aliud, quam producere calorem: & albefacere, non est aliud, quam producere albedinem: ita cognoscere, non est aliud, quam potentiam cognoscentem vitaliter, hoc est, per actionem, quæ efficienter per eam ab anima, quæ principium est vitæ, emanet, exprimere, in seipsa imaginem rei cognoscende: cognitio namque operatio est vitalis, quam proinde necesse est efficienter emanare à viuente per potentiam cognoscentem. Imago autem, quæ per cognitionem exprimitur, appellari solet, tum notitia, tum etiam species expressa, ad differentiam alterius quæ non exprimitur à potentia cognoscente, sed ei imprimitur à re aliqua externa, nempe aut ab autore naturæ, quo pacto Deus, dum Angelos condidit, eis indidit species omnium rerum, aut à re obiecta, quo pacto, candor speciem, ac similitudinem sui, in facultate videndi immittere solet: aut denique ab alia notitia, quo pacto

Cognoscere creatum est exprimere vitaliter imaginem rei, qua cognoscitur.

Species alia impressa, alia expressa.

facto à phantasmate & intellectu agente produci-
tur, atque imprimatur intellectui possibili species,
qua informati postea in seipso notitiam rei co-
gnoscendae exprimit. Notitia autè, quæ intellectus co-
gnoscendo exprimit in seipso, appellatur etiam pec-
uliariter nomine, *verbum*. Rationem verò, quare hæc
sola inter omnes notitias verbum recipitur, in-
ferius qu. 27. dum erit de Verbo disput. reddemus.

Ex dictis facile erit intelligere, sicut implicat cõ-
tradictionem esse calefactionem, quin per eam pro-
ducatur calor, eò quòd calefactio, nõ aliud sit, quàm
productio caloris: ita contradictionem implicare,
dari cognitionem, quin per eam exprimat notitia
& imago rei cognoscendae: quippe cognitio non
aliud sit, quàm actio vitalis, qua exprimitur imago
eius rei: quæ cognoscitur. Quando ergo homo rem
aliquam cognoscit, utique per actionem vitalem,
qua eius rei imaginem & notitiam in seipso expri-
mit, dicitur cognoscere tamquam per actum co-
gnoscendi: per notitiam verò ipsam & imaginem
expressam tamquam per terminum actionis, sine
qua profectò imagine non minùs involuit contra-
dictionem hominem aliquid cognoscere, quàm
actionem sine termino in rerum natura existere.

Quia tamen potentia cognoscens non potest so-
la exprimere in seipsa imagines rerum, quæ cogno-
scendae sunt: tum quòd de se indifferens sit ad ex-
primendum imaginem huius, aut illius rei: tum etiam
quòd non habeat in se, unde rebus ipsis similis sit,
ac proinde unde imagines earum sola possit produ-
cere, inde est, quòd aliquo alio opus habeat, à quo
determinetur, ut exprimat potius imaginem huius
rei cognoscendae, quàm alterius, quòdque tamquàm
pars causæ, imò tamquam causa particularis effi-
cienter concurrat cum ipsa potentia, veluti cù causa
vniuersali, & indifferenti ad talium imaginum pro-
ductionem: hoc autem vel est ipsamet res obiecta,
vel imago aliqua, & species illius. Quoniam verò ut
plurimum non potest esse res ipsa obiecta, eò quòd
vel non habeat debitam proportionem compara-
tione potentia, vel sæpe distet à potentia, qua per-
cipi debet: agens verò, quod non mediante alio ope-
ratur, debeat esse coniunctum passo, sit vt plurimùm,
vt sit species aliqua, & similitudo obiecti impressa
potentia, vel ab ipsa re obiecta, vel ab aliquo alio
agente. Species ergo concurrat cum potentia tam-
quam causa particularis supplet vicem rei obiectæ,
& determinans potentiam ad productionem
notitiæ huius obiecti potius, quàm alterius.

Necessitas ergo ponendi speciem impressam ad
cognoscendum, est, quoniam potentia sola non po-
test exprimere in se ipsa imaginem ad rem obiectam
percipiendam, nisi determinetur per concursum, &
influxum speciei impressæ. Necessitas verò ponendi
speciem expressam præter impressam est, quoniam
cognoscere nihil aliud est, quàm potentiam
cognoscentem exprimere in se ipsa vitaliter imagi-
nem rei cognoscendae: species autem impressa non
produciatur vitaliter ab ipsa potentia, sed semper, ab
externo aliquo agente immittitur, ab ea recipitur.

Dixi paulò ante, vt plurimum rem obiectam non
posse per se ipsam concurrere cù potentia ad expri-
mendam notitiam sui, quoniam aliquando id potest,
nempe quando inter obiectum & potentias cernit-
ur apta proportio quoad esse spirituale cum debita
vitalique coniunctione. Quo quidem posito su-
peruacanea erit tunc species impressa: eò quòd in
eo euentu melius per se ipsum concurrat cum po-
tentia ad exprimendam notitiam sui, quàm per spe-
ciem impressam. Quare in Angelo, cuius substantia

Molina in D. Thom.

A cum intellectu perpetuam coniunctionem habet, &
debitam quoad esse spirituale proportionem, nõ con-
stituitur speciem vt propriam substantiam percipere
possit. Ad intelligendas verò substantias aliorum
Angelorum, maxime: eò quòd illæ sæpe distent se-
cundùm locum ab Angelo, qui eas debet cognoscere.

Vltimò notandum est duobus modis dici aliquid
similitudinè alterius rei. Vno, quia ipsam repræsen-
tat, quo pacto imago dicitur similitudo eius, cuius
est imago. Alio verò modo, quia est participatio
quædam illius, illamque imitatur, quo pacto omnis effe-
ctus, quatenus quædam participatio est suæ causæ,
dicitur aliquo modo similitudo participata illius.

His ita constitutis, D. Thomas in corpore articuli
præmittit, ad visionem tam per sensum, quàm per
intellectum, duo esse necessaria. Virtutem videlicet
videndi, & vnionem rei videndæ siue per se ipsam,
siue per suam imaginem & similitudinem cum po-
tentia ac facultate videndi. Hoc autem secundum
ex his, quæ præmissimus, est manifestum.

Deinde statuit duas conclusiones. Prima est. Quod
ad primum attinet, nempe ad virtutem & facultatem
videndi, necessaria est aliqua Dei similitudo ad
diuinam essentiam conspiciendam. Probatur, quoniam
vis ipsa videndi, siue sit sola vis naturalis in-
tellectus, siue cum ea lumen etiam aliquod supernaturale
additum, vt lumen gloriæ, est effectus quidam
Dei, qui est primum intelligens: eum ergo omnis
effectus sit participata quædam similitudo suæ
causæ: sit, vt quatenus ad videndam diuinam essentiam
necessaria est vis intellectiua, requiratur quædam
similitudo participata Dei. Vnde & vis intellectiua
rei creatæ lumen quoddam intelligibile dicitur,
quasi à prima luce deriuatum, sit sermo de sola vi
naturali, siue de aliqua supernaturali superaddita.

Vtrum verò ad videndam diuinam essentiam re-
quiratur, præter vim naturalem intellectus, lumen
gloriæ, disputabitur art. 5. in hoc enim articulo præ-
cipua quaestio est de secundo, quod ad visionem di-
uinæ essentia est necessarium.

Secunda conclusio. Quod ad secundum attinet,
nempe ad vnionem rei videndæ cum potentia ac fa-
cultate videndi, per nullam similitudinem speciei
creatæ videtur, aut videri potest essentia diuina,
sed per se ipsam concurrentem cum intellectu vi-
dentis instat speciei intelligibilis. Hanc probat
primò, quia vt Dionysius ait cap. 1. de diuinis nomi-
bus, superiora nullo modo possunt cognosci per similitu-
dines rerum inferioris ordinis, vt per speciem corpo-
ris non potest cognosci essentia rei corporea natura
carentis: ergo multò minùs per speciem creatam
poterit videri essentia diuina.

Secundò, quia essentia diuina est suum esse sub-
sistens: ergo nulla species creatæ potest ita repræsen-
tare diuinam essentiam, vt per eam conspici possit.

Tertiò, quia essentia diuina est res quædam om-
nino incircumscripta, continens in se supereminenter
quicquid significari aut intelligi potest ab intel-
lectu creato: sed omnis forma creatæ est determina-
ta secundum rationem sapientiæ, virtutis, aut esse,
aut secundum quamuis aliam rationem, quam in se
habuerit: ergo nulla species creatæ repræsentare po-
test diuinam essentiam.

Contra hanc tamen conclusionem, & probatio-
nes D. Thomæ, huiusmodi argumentum proponi
potest. Beati diuinam essentiam intuentes formant
verbum, exprimuntque in se ipsis imaginem di-
uinæ essentia, qua eam intuentur: quippe cum cogno-
scere non aliud sit, quàm potentiam cognoscentem
vitaliter exprimere in se ipsa imaginem, rei cogno-
scendæ:

Cognitionem
creata esse,
et per illam nõ
per se immo
per se obiecti
conradictionem
impressam
nõ implicat.
Cognoscere
formaliter
per quid di-
cuntur.

Speciem im-
pressam con-
traria quæ
negatur.

Species ex-
pressam distin-
guenda ab impres-
sæ quæ neces-
sariae consi-
deratur.

Species im-
pressæ neces-
saria non est
quod obiecti
est proportio
inueniatur per
se cù
ea cõiuncta.

Prima conclusio
D. Thomæ

Secunda con-
clusio D. Th.

Eam probat
primò.

Secundò.

Tertiò.

Argumentum
contra secundam
conclusionem.

gnoscendæ; ergo esse potest imago, saltem expressa, repræsentans diuinam essentiam: & cum non videatur esse maior ratio de imagine & specie expressa, quam de impressa, esse etiam poterit, diuina saltem potentia, species impressa diuinam essentiam repræsentans, quæ eam beati intueri valeant.

*Caietani
sententia.*

Caietanus hoc loco credens ex sententiâ D. Thomæ nullam omnino imaginem, & similitudinem creatam esse posse, quæ diuinam essentiam talem, qualis ipsa secundum se est, clarè repræsentet (de tali enim repræsentatione intelligendus est D. Thomas) consequenter dicit, beatos visione beatifica nullum formale verbum, neque vllam in se ipsis exprimere, aut habere imaginem Dei. Ait enim verbum ideò poni tamquam terminum intellectiōnis, vt reddat rem obiectam præsentem in esse obiectiuo, vt in eo ab intellectu percipi possit, cum ea absens, aut distans est: quare cum essentia diuina satis coniuncta sit intellectui beati, non opus est verbo, vt videatur, sed ipsa per se ipsam immediatè terminat actum visionis: sicut per seipsam sine alia specie concurret efficienter ad actum visionis. Ex eodem fundamento inferiùs q. 27. art. 1. arbitratur, Angelos, dum seipsos intelligunt, non formare verbum, sed essentiam ipsorum per seipsam sine verbo terminare immediatè actum intelligendi, eò quòd coniuncta sit intellectui.

*Mulorum
sententia.*

Torres de Trinitate qu. 27. artic. 1. dubio 4. defendit vt probabilius beatos videndo diuinam essentiam formare verbum, & idem asseruerat dubio 3. de Angelis, cum seipsos intuentur. Capreolus in 4. d. 49. qu. 5. ad 1. Aureoli, & in 1. d. 27. qu. 2. ait, *vt vtrumque posse defendi, magis tamen inclinatur in eam partem, vt credat eos formare verbum*: atque hanc dicit videri opinionem D. Thomæ. Ferrariensis etiam 1. contra gentes c. 53. vtramque partem defendit. Capreolum atque Ferrariensem sequitur Siluester in Conflato, q. 12. artic. 2. Sotus verò in 4. d. 49. q. 2. art. 3. ait visionem ipsam esse imaginem & similitudinem diuinæ essentia, reprehenditque Capreolum, quòd in quarto loco citato id Aureolo neget. Et quidem si Sotus loquatur de visione ratione termini, hoc est, imaginis & verbi per visionem producti, mirum est quòd reprehendat Capreolum, qui ibidem apertè fatetur ratione termini & verbi per visionem producti non esse negandum dari imaginem diuinæ essentia. Si verò loquatur de visione, vt est productio verbi, & quid à verbo distinctum tamquam actio à suo termino, mirum est, quòd in doctrina D. Thomæ, & in vera Philosophia, præter verbum & speciem impressam, ponat tertiam imaginem obiecti, quæ sit intellectio ipsa, atque actio, qua producitur verbum.

Hi omnes autores in hoc conueniunt, vt dicant, D. Thomam hoc loco tantum asseruisse ac probare voluisse, esse non posse speciem impressam diuinæ essentia, quæ principium efficiens sit visionis beatifica: non verò voluisse asserere, nec probare, esse non posse speciem expressam, quæ sit vel verbum, vel visio ipsa. Atque magnus tunc illis labor est rationem reddere, quare potius esse nequeat species impressa, quam expressa.

*Bartholomæi
Torres ac
Soti sententia.*

Torres hanc rationem reddit, quia si daretur species impressa, illa posset efficienter concurrere ad productionem visionis diuinæ essentia, ac proinde tamquam causa efficiens hominem beatum redderet: quod tamen non est admittendum. Ex eo autem, quòd ponamus speciem expressam, atque notitiam seu verbum à Deo productum, non sequitur à re creatæ effici quamquam beatum, vt à causa efficiente,

A sed tamquam à causa formali dumtaxat, terminòve actionis, qui est ipsamet beatitudo formaliter inhaerens animæ, quòd quidem nullum est omnino incommodum. Adhibet verò huiusmodi exemplum, quia quemadmodum esse nequit res creata, quæ suapte natura efficienter concurrat ad productionem gratia, at nihilominus gratia ipsa, quæ est quid creatum, formaliter efficit animam gratam Deo: ita esse nequit res creata, quæ, vt causa efficiens, producat visionem beatificam, efficienterque beatum faciat, vt faceret species impressa diuinæ essentia, si esse posset: poterit tamen esse res creata, quæ sit, aut beatitudo ipsa formalis animæ inhaerens, aut terminus ipsius beatitudinis, nempe verbum, & species expressa producta per visionem beatificam. Eandem rationem reddit Sotus, additque, speciem impressam se habere ex parte rei obiectæ, & supplere vicem ipsius: visionem verò non item, sed esse ipsamet apprehensionem rei obiectæ: quare cum species magis materialis non possit supplere vicem rei obiectæ minùs materialis, sit, vt cum nulla species creata possit esse æquè immaterialis ac Deus, eò quòd omnis habeat esse receptum, nulla species ipsius impressa esse possit.

C Sit tamen prima conclusio. Beati intuentes diuinam essentiam verbum formant, atque imaginem diuinæ essentia, quæ tamen inadæquatè (hoc est, non quantum in se præsentari valet) eam repræsentat. Prior pars satis, meo iudicio, probatur argumento illo proposito contra conclusionem D. Thomæ: quòd huic fundamento nititur. Quia cognoscere nihil aliud est, quam exprimere vitaliter imaginem rei cognoscendæ: Neque placet quòd Caietanus ait, videlicet tunc solum produci verbum, quando obiectum cognoscendum non est præsens & coniunctum cum potentia cognoscente: non, inquam, placet primò, quoniam Pater æternus intiendo se ipsum producit naturaliter Verbum, & tamen nihil potest esse coniunctius, quam sit Pater cum suo intellectu. Quòd si reliqua dua personæ Verbum non producant, id ex eo est, quia non habent vim producendi ad intra per intellectum, quam habet Pater, & ideo cognoscendo essentialiter nihil producant à se ipsis distinctum: ad rationem autem verbi atque imaginis requiritur, vt sit distinctum ab ea, cuius est verbum atque imago, eaque de causa nihil essentialiter, propter identitatem cum tribus personis diuinis atque cum Deo ipso cognoscente, sortiri potest rationem verbi. Cognitio ergo essentialis ex eo solum non habet rationem verbi atque imaginis essentia diuinæ, quòd non sit ab ea distincta: quòd si esset distincta, propriissimè proculdubio rationem verbi atque imaginis expressa haberet.

Secundò, quia quoties res aliqua obiecta intelligitur, verè dicitur concipi: ergo conceptu aliquo: conceptus autem mentis est verbum: ergo per omnem intellectiōnem producitur verbum mentis.

Tertiò, quia visio diuinæ essentia non est qualitas de prædicamèto qualitatibus, sed actio per quam producitur qualitas: nulla autem alia qualitas producitur per visionem diuinæ essentia, quam verbum & imago rei quæ videtur: ergo beati vidèdo diuinam essentiam formant verbum. Consequentia est manifesta: maior probatur, quia cum nulla qualitas incipiat esse nisi per actionem à se distinctam, qua vel producitur vel comproducit ad productionem alterius, si visio diuinæ essentia esset qualitas, daretur actio prior qua produceretur, quæ tamen nemo poterit indicare: est igitur actio, atque adeò productio alicuius rei: quippe cum omnis actio productio quædam

*Prima conclusio.
Beati verbum
diuinæ essentia
formant, sicut & in
adæquatè
eam repræsentant.*

ab intellectu meo emanaret, & à qua dicitur intel- ligere: sed esset actio dumtaxat diuina, quæ me ipsum non posset denominare: eò quòd actio so- lum denominet id, à quo emanat: sed denomina- ret Deum, non quidem intelligentem, quoniam per talem productionem verbi ad extra non intelligen- ret, sed producentem verbum. Per verbum igitur non dicimur intelligere tamquam per intellectu- nem, sed tamquam per terminum intellectiois & actionis, qua vitaliter exprimitur, & à qua forma- liter dicimur intelligere.

Quarta con- clusio. Species im- pressa, qua videatur di- uina essentia esse potest di- uina potentia.

Quarta conclusio. Hactenus non video ratio- nem, quæ mihi persuadeat, diuina potentia esse nõ posse speciem impressam, qua clarè possit conspici diuina essentia: quare id non videtur negandum, maxime cum admittatur species expressa. Cui ta- men placuerit aliqua earum rationum, quæ reddi consueuerunt, aut aliqua alia de nouo ei affulserit, qua sibi persuadeat eam nulla ratione esse posse, id defendat. Conclusio hæc satis confirmabitur, si rationes D. Thomæ, atque nonnullas alias, quæ adduci consueuerunt, discutiamus.

Ad rationem Torres, & Soti, Beatifi- cã visionem partialiter officii à causa creata nõ est absurdum.

Ad rationem ergo, quam Sotus & Torres affe- runt, quia videlicet, si daretur species impressa, illa posset efficienter concurrere ad productionem vi- sionis diuinæ essentia, ac proinde res creata pos- set, vt causa efficiens, facere aliquem beatum, di- cendum est, nullum esse absurdum, rem crea- tam efficienter concurrere ad visionem beatificã, imò ipsolinet teneri id confiteri, tam in lumine gloria, quàm in potentia ipsa intellectus, quæ ef- ficienter concurrunt ad visionem diuinæ essentia, vt videbimus articulo 5. Quod autem dicitur, beatitudinem esse à solo Deo, iuxta illud Psalmi, Gratiam & gloriam dabit Dominus, intelligendum est, tamquam ab autore beatitudinis, & tamquam à causa prima & principali, quæ confert superna- turaliter principia ad eliciendam visionem, simul- que concurrat etiam immediatè instar speciei in- telligibilis. Tribuitur etiam nostra beatitudo Deo tamquam obiecto immediato, cuius aspectu bea- mur. Ad exemplum verò, neganda est similitudo, quoniam excogitari nequit causa secunda, quæ vi sua producat gratiam: nos autem ostendimus nul- lam esse implicationem contradictionis, quòd de- tur species impressa diuinæ essentia, quæ tamè sua- pte natura habet efficienter concurrere ad visionem diuinæ essentia. Præterea, non ita ipsa esse lumen gloria, quod iuxta probabiliorem, atque ipsorum- met contra quos disputamus sententiam, concur- rit efficienter ad visionem diuinæ essentia, & de in- tellectu idem etiam ostendimus articulo quinto, affirmantq; iidem auctores, contra quos differimus.

Psalm. 87.

Ad id quod Sotus addit.

Ad id verò, quod Sotus addit, responderet pri- mò. Quòd licet species illa secundum rationem entis haberet esse receptum, ac proinde esset illa ratione, non simpliciter, sed quodammodo & im- propriè materialis in representando, id tamè non haberet ex ea parte, quæ representaret esse omni- non receptum & immateriale, nempe esse diui- num. Negamus præterea (quæ solutio magis placet) speciem magis materiale non posse supplere vi- cem obiecti minus materialis.

Species im- pressa nõ tam- cù obiecto, quam cù po- tentia, debet habere pro- portionem.

Ratio verò est, quoniam species, vt per eam co- gnoscatur obiectum, non debet habere proportio- nem quoad esse spirituale cum obiecto, cuius vi- cem subit, sed cum potentia, quæ ab ea informata obiectum percipere debet: species enim visibilis, per quam color debet videri, non est necesse, vt proportionem habeat cum colore quoad esse spi-

rituale, sed comparatione potentia videndi: vn de quia color nõ habet debitam proportionem com- paratione illius, eò quòd sit nimis corporeus & materialis, species, per quã debet videri, debet esse magis spiritualis quàm color, vt sit apta potentia. Quamuis ergo Deus secundum se propter suam in- finitam, vt ita dicam, spiritualitatem, non habeat aptam proportionem vt à mentibus nostris conspiciatur, ideòq; lumine gloria eas perfundi oporteat, fieri tamen potest, vt species minus spiritua- lis, quàm Deus ipse, eam proportionem habeat comparatione nostrarum mentium, vt suppleat vi- cem rei obiectæ, Deumque ita menti nostræ repræsentet, vt eum perspicuè intueri valeamus. Ad- de, quòd species inferiori obiecto quoad esse spiri- tuale, in quo representatur, si modo sit accommoda- ta potentia cognoscenti, licet non posset supplere vicem obiecti, vt cognosceretur quantum ex se co- gnosci potest, supplere tamen posset, vt videretur in adæquatè, quomodo Deus à beatis conspiciatur.

Ad primam verò rationem D. Thomæ dicen- dum est, superiora non posse cognosci per simili- tudines rerum inferioris ordinis, vt per speciem, quæ representat corpus, non posse Angelum cognosci quidditatiuè, quia corpus non potest nos ducere in cognitionem quidditatiuã substantia spirituales: attamè per species inferioris ordinis in ratione en- tis, non negare D. Dionysium posse cognosci supe- riora. Omnis namque species, qua cognoscimus, in ratione entis est accidens, & tamen per aliquas à nobis cognoscuntur substantia, quæ sunt res supe- rioris ordinis in ratione entis. Angeli etiã inferiores per suas species, quæ sunt inferioris ordinis in ratio- ne entis, intuentur Angelos superiores: quoniam non repugnat re inferioris ordinis in ratione entis representare rem superioris ordinis. Ad argumentũ ergo in forma neganda est consequentia: quoniam species creata representare potest essentiam diui- nam, licet sit inferioris ordinis in ratione entis.

Ad secundã neganda est consequentia: quoniam licet creata species non sit suum esse substituens, re- presentare tamen potest esse diuinum substituens.

Ad tertiam dicendum est, solùm ea ratione pro- bari, in nulla specie creata posse representari es- sentiam diuinam infinite & quantum ex se repræ- sentari valet, ac proinde per nullam speciem crea- tam posse comprehendi, quod libenter concedi- mus: non verò probari, non posse representari fini- tã, ita vt per illam essentia diuina finitè videri possit. Ex his quæ dicta sunt intelliges, non esse ne- cessariam adæquationem seu æqualitatè inter spe- ciem & rem obiectam, vt per illam res obiecta vi- deri possit, quod tamen vult Ferrariensis 3, contra gentes, cap. 45, id tamen opus est vt res obiecta per speciem valeat comprehendi, videri quantum ex se est apta nata videri.

DISPUTATIO IV.

Quoniam modo essentia diuina veniatur cum in- tellectu beati ad eliciendam visionem beatificam.

Hæc quaestio excitatur circa responsionè ad 3. D. Thomæ: de qua disputant Caietanus hoc loco, Ferrariensis 3, contra gentes, cap. 51. & Sotus in 4. dist. 49. q. 2. articulo 3. Vt verò quid rei veritas habeat paucis explicemus, sciendum est, speciem impressam, quæ, quia similitudo est obiecti, supplet vicem illius, efficienterque concurrat cum potentia cogno-

Ad primam rationem D. Thomæ. Species intelligi- biles inferioris in ratione entis repræ- sentare pos- sunt quiddi- tatiuè res su- perioris ordi- nis, etiam Deum.

Ad secundam.

Ad tertiam.

Essentia di- uina quomo- do veniatur intellectui beati ad vi- sionem diui- nae essentia.